

# DE REFORMATIE

## WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr P. W. Groshede, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr P. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgerdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnald, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:  
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:  
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.  
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.  
Voor 1 Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.  
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

Tot nadere aankondiging is het adres van den Eindredacteur:  
**DUITSCH KAMPWEG 10, WOLFHEZEN.**

INHOUD: Barth en het historische Calvinisme. — Uit de Schrift: Wreken de gerechtigheid (2 Kon. 24: 17). — Kerkelijk Leven: Modernistische geloofsbelijdenis. IX. Het diaconaten feest der Theologische School, Jaarboek en Universiteitsdag. — Lit en Kunst: Een „modern“ roman. — Muzikale Kroniek: Nog iets over ons Psalmezing. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Ziende in het gebod. — Kerkelijk Leven in Ned.-Indië: Ontdrukkend reeds op de reis. — Zending en Evangelisatie: De betekenis der Jeruzalemsche Conferentie. VI. — Uit de Buienh. Kerken: Personeelsn. — Persoonlijk. — Kerknieuws.

### BARTH EN HET HISTORISCHE CALVINISME.

Indien wij uit vroegere geschriften van Barth wilden putten, zou het nog duidelijker worden in welke fundamentele waarheden hij van Calvijn afwijkt.

Wij zouden dan in de eerste plaats noemen de leer der eeuwige verkiezing, welke voor Calvijn groter betekenis had dan voor eenig ander reformator.

Barth beschuldigt in zijn brief aan de Romeinen, dat Augustinus en de reformatoren het geheim der praedestinatie mythologiseeren in het schema van oorzaak en gevolg hebben ingepast en het daarmee van zijn eigenlijk karakter hebben beroofd. Zij hebben de Paulinische voorstelling tot een mythe gemaakt.

Natuurlijk treft deze aanklacht in het bijzonder Calvijn.

Inhoever Barth nog op hetzelfde standpunt staat, blijkt uit zijn eerste deel van zijn Dogmatiek niet.

Eerst de volgende deelen zullen daarover misschien licht ontsteken.

In elk geval heeft hij dit gevoelen niet uitdrukkelijk herroepen.

Wel schrijft hij: „niet direkt door de beleving van zijn bekeering, niet door zijn gedachten over de praedestinatie, niet door de ervaring van de leer van Christus, niet door hartstocht om de eere Gods, maar allereerst en direkt is een prediker als Calvijn door het gezag van den bijbel bewogen geweest“ (Dogmatiek, bl. 40).

Eigenaardig moet het genoemd, dat Barth hier de leer der praedestinatie op één lijn stelt met beleving en ervaring, welke volgens hem de wankelende grondslag zijn geweest, waarop Schleiermacher zijn theologie heeft gebouwd.

Hij ontkent daarmee, dat de praedestinatieleer tot het essentiële bij Calvijn behoort.

Maar zal men vragen: hij noemt in één adem daarmee ook: de eere Gods.

Wil hij dan ook deze als drijfveer bij Calvijn beschouwen?

Het antwoord vindt men, dunkt ons, in zijn boek „Das Wort Gottes“.

Daarin geeft hij toe, dat het Soli Deo Gloria bij de Gereformeerden een voornaam plaats inneemt.

Maar — zoo vervolgt hij — ook daarmee kan afgoderij bedreven worden.

Het principe van Calvijn's theologie is alleen de Schrift. Men heeft dat wel het formeele principe genoemd, doch het is ook het materiële principe. God spreekt! Daarom gaat het alleen. Als men bidt: spreek Heere, Uw knecht hoort, behoeft men voor den Gereformeerden inhoud van zijn dogmatiek niet bang te zijn (bl. 189—198).

Nu kan men met deze voorstelling van Barth een eindweegs meegaan.

Maar wie weet, wat de Schrift voor Barth is, zal er rekening mee houden, dat die woorden iets anders beteekenen dan voor ons.

Trouwens, Barth spreekt dat zelf uit.

Hij zegt: „In de voorbereiding van een nieuwe opvatting van het Schriftprincipe zie ik het eenige ernstige programmpunt van een Gereformeerde theologie voor de naaste toekomst“ (bl. 198).

Hij streeft dus naar een andere Schriftopvatting dan die van Calvijn.

Alleen, zoolang men zich niet op eigen voeten bewegen wil — aldus redeneert hij — kan men zich bij de oude Gereformeerde leernaamen, bij voorkeur bij den Geneefsch Catechismus van 1845, aansluiten (bl. 198).

Maar dan is men onzelfstandig.

Alzoo: hij erkent slechts één principe voor de Gereformeerde theologie. En dat één principe moet nog anders verstaan dan Calvijn deed.

Op vele punten moge Barth het met Calvijn eens zijn, in het één groote principe, dus zoo principiële mogelijk, gaat hij tóch tevens zijn eigen getuigenis met Calvijn niet akkoord.

Innerlijk staat Barth dan ook vreemd tegenover Calvijn.

En al is Calvijn, gelijk we vroeger zeiden, het Calvinisme niet, het Calvinisme ziet toch zijn grondgedachten door Calvijn uitgesproken.

Wie nu over die grondgedachten verschildt, kan kwalijk Calvinist worden geheeten.

Toch dient ook onderzocht hoe Barths houding ten aanzien van het Calvinisme als historisch verschijnsel is.

En dan kan de indruk, welken men uit zijn werken en vooral uit zijn laatste werk ontvangt, geen andere zijn dan deze, dat hij het historische Calvinisme niet kent.

De Gereformeerde theologen uit den tijd na Calvijn blijkt hij niet zelf te hebben gelezen.

Als hij hen citeert, doet hij dit uit boeken als van Schweizer en Hepp, welke op verschillende onderwerpen een reeks losse uitspraken van Gereformeerde schrijvers bijbrengen.

„Dat men op die manier die schrijvers licht onrecht doet, dat men zich in hun systeem niet kan inwerken, ligt voor de hand!“

In de ethische theologie hier te lande heeft deze methode zich reeds gewroken.

Zij vormde zich op grond van die losse citaten een karikatuur van de Gereformeerde theologie.

Dat gevaar loopt Barth ook.

Zijn stelling b.v. dat de leer van de woordelijke inspiratie der Schrift niet bij Calvijn is te vinden, doch eerst in de latere theologie der 17de en 18de eeuw oprees, getuigt daarvan.

Hierop hoop ik nog wel nader de aandacht te vestigen.

Van de ontwakking der Gereformeerde theologie in Nederland in de 19de eeuw rept hij in zijn dogmatiek niet. Een paar malen haalt hij Bavinek aan, maar hoofdzakelijk om weer eenige citaten van andere theologen aan hem te ontleenen.

Hoewel hij van de tegenwoordige Gereformeerde beweging in ons land, die de historische lijn van het Calvinisme vasthoudt en in het verlengde van die lijn zich wil voortbewegen, niet geheel onkundig is, mijdt hij alle aansluiting.

Onder de mannen, met wie hij zich op onderscheiden punten geestverwant voelt, noemt hij in zijn „Vorwort“ wel Kolibrigge, maar Kuyper en Bavinek niet.

Overigens is er onder die mannen niet één, die Gereformeerde theoloog mag heeten.

Al stelt hij de Gereformeerde theologie na Calvijn wel eens in een enkel opzicht tegenover Calvijn zelf, hij uit toch niet de algemeene beschuldiging, dat de Gereformeerde theologie Calvijn ontrouw is geworden.

Van hem heeft men niet den roep te wachten: naar Calvijn terug!

Heel zijn houding is hieruit te verklaren, dat hij voor de historie de rechte waardeering mist.

Hij voelt weinig voor een historische lijn.

In „Das Wort Gottes“ bewoert hij zelfs: strikt genomen is er geen Gereformeerde traditie behalve de ééne tijdloze: beroep op den open bijbel en den Geest, die uit hem tot den geest spreekt“ (bl. 186).

Wat Kierkegaard, Dostojewski, Overbeck leerden aangaande het historische christendom, past hij toe op het historische in de Gereformeerde theologie.

Waar dan het Calvinisme een historisch verschijnsel is, moet hij er wel min of meer afwijzend tegenover staan.

Soms schijnt hij in deze een inkonsekventie te begaan.

Maar het „los-van-de-traditie“ blijft hem altijd bekoren.

Dan kan hij echter ook nooit Calvinist worden.

Want het Calvinisme merkt als geen andere richting de leiding des Geestes in de historie op.

Barth Calvinist te noemen staat gelijk met Barth te miskenen.

HEPP.

### UIT DE SCHRIFT.

#### Wreken de gerechtigheid.

En de koning van Babel maakte Mattanja, denzelfden oom, koning in plaats van hem, en veranderde zijn naam in Zedekia.  
2 Kon. 24: 17.

In de smadelijke dagen der vernedering door Babel's trotschen koning Nebukadnezar heeft Mattanja zich opgeworpen als profeet van het komende heil. Hij moet op bevel van den overweldiger een nieuwen naam kiezen — en zijn kous valt op den profetischen naam Zedekia: de gerechtigheid des Heeren. De hoop leeft in zijn hart, dat de gerechtigheid des Heeren niet zal en kan toelaten, dat het volk blijvend wordt geknecht onder het vreemde juk. De Heere zelf heeft immers beloofd, dat Hij een Helper verwekken zou, wiens naam zou zijn: de Heere onze gerechtigheid. Welk een blijde troost. En Zedekia eigent zich dien naam alvast toe, om zich en zijn volk in de ellende te troosten met de belofte van des Heeren helpende gerechtigheid.

De geschiedenis heeft Zedekia ongelijk gegeven. In de smadelijke wegvoering naar Babel is gebleken, dat een zondig vorst en een zondig volk zich tevergeefs de beloften des Heeren toeëigenen in hun nood, als ze hun hart niet hebben gewend tot den Heere zelf. Gestolen beloften waarborgen geen redding uit den nood. Het is tevergeefs, dat Mattanja zich met dien rijken naam Zedekia heeft genoemd.

Of neen, tevergeefs is het niet. Want die naam heeft inderdaad betekenis. Zijns ondanks is Zedekia profeet geworden en spreekt hij waarheid. Zoo-

als later Kafafas profeteerde iets geheel anders dan hij had bedoeld, zoo heeft ook Mattanja geprofeteerd, toen hij den naam Zedekia koos. Te recht heeft hij van Gods gerechtigheid in die keuze gewaagd. Maar dan van een geheel andere zijde, dan hij heeft vermoed en gehoopt.

Want Gods gerechtigheid is niet eenzijdig maar véélszijdig. In het algemeen gesproken is ze tweezijdig: beloonend en straffend. Reddend, die des Heeren volk zijn; reddend uit den zwaarsten nood. En straffend, die van Hem afwijken en Zijn heiligheid bezoddelend door hun zondig bedrijf.

En het is met die laatste zijde, dat Zedekia kennis maken zal.

Jaar op jaar heeft hij den God des Verbonds vergeten en verlaten. Hij heeft de wereld lief gehad en de zonde gediend. Het is waar, dat er soms goede indrukken bij Mattanja zijn geweest, zoodat hij onder den indruk van het woord der profeten scheen te zullen komen.

Maar tot doorbrekende bekeering is het bij hem niet gekomen. Daarvoor was de hand aan de zonde te sterk en stond hij te veel onder den invloed van de goddelooze vorsten, waaraan hij zich niet heeft willen en kunnen onttrekken.

Daarom zal dan Mattanja leeren verstaan, wat het is, dat de Heere rechtvaardig is. Maar anders dan hij heeft bedoeld uit te spreken en anders dan hij heeft gehoopt. Hij zal verstaan, dat des Heeren straffende gerechtigheid zijn zonde bezoekt.

En niet hij alleen — ook zijn volk met hem zal door den nieuwen naam, dien zijn koning draagt, leeren verstaan, dat des Heeren gerechtigheid de zonde bezoekt met de roede en bittere tegenheer.

Dat volk heeft jaren aaneen den rechten weg verlaten en de zonde liefgehad. De dienst der afgoden schitterde het volk in de oogen. En de zonde der volken zag het zoo begeerlijk. Die verfinde cultuur van Babel en Assyrië. Die onzedelijke dienst der afgoden. Die woeste zondegenieting. Die weelde, waarvan men hoorde gewagen en waarvan reeds in de steden van het Heilige Land de eerstelingen werden genoten. Met hijgend lichts-tochtelijk begeeren jaagde het volk in al zijn gedingen achter die goden en hun zinnenbetooverende dienst aan.

Vergeten werd de dienst des Heeren. Veracht werd het leven in Zijn heiligen dienst. De goden der eeuw hadden het hart weggenomen van het volk des lands.

Zoo was het jaren geweest. En schier werden de jaren tot eeuwen gerekt en verlengd.

Denk niet, dat de Heere het zal gedoogen en straffeloos aan zal zien. Nadat jarenlang de ernstige stem der boetprofeten het volk tevergeefs tot bekeering geroepen heeft, komt het oordeel. Babel komt. De duizenden worden weggevoerd. De stad wordt verwoest. De Tempel verbrand. De erve der vaderen tot een woestijn.

En ginds, in de verre ballingschap, zucht het volk onder het juk van den geweldenaar. Aan de stroomen van Babel, daar zitten ze neer en wenen, als ze gedenken aan Sion en aan hun vroeger heerlijkheid, die nu is vergaan.

Maar als ze daar zijn, dan is er een stem, een woord van hun God tot hen. In den naam, dien hun koning draagt, die met hen in ballingschap werd gevoerd en die nu ergens in een vergeten kerker zucht; blind en arm en gebonden: Zedekia — des Heeren straffende gerechtigheid.

Ja, ze hebben genord, ook daar, in Babel, dat God hun onrecht doet. Ze hebben durven zeggen: des Heeren wegen zijn niet recht. Ze hebben geschreeuwd naar Gods hemelen, dat hun onrecht wordt gedaan in die vreeselijke ballingschap. Had de Heere hen niet moeten redden? Waren ze niet het volk? Is de Heere dan niet onrecht, als Hij loom over hen brengt?

Als ze zoo durven twisten met den God, dien ze hebben verlaten — dan is er een antwoord des Heeren. Dan komen de profeten, Jeremia en Ezechiël, die het recht des Heeren moeten uitroepen in het onheil, dat hen trof.

En dan is er nog een profeet — die gevangen koning, die in zijn naam het uitroept: des Heeren gerechtigheid. Zedekia — de Heer is recht in al Zijn weg en werk.

Opdat alle mond gestopt worde en het geheele volk ophoude te twisten en zich leere buigen onder de straffende gerechtigheid van zijn God.

Dat is het, wat de nieuwe naam van den gevangen koning het dwalende volk jaren lang toegeroepen heeft.

Daar is in deze dingen nog een stem, die spreekt. Zedekia is een dergenen, die nog spreken, nadat ze gestorven zijn.

Menschen van zijn soort treft men nog aan. Menschen, die evenals Zedekia en zijn zondig volk hopen op de beloften, die hun toch niet toekomen.

Ook in het midden der gemeente. Menschen, die van den Heere afwijken, openlijk of bedekt. Die de zonde liefhebben en met de wereld houlen, en er niet aan denken, zich met waren harte te bekeeren. De schitterende dienst der zonde heeft de liefde van hun dwaalzieke hart.

Om God en Zijn Woord en Zijn dienst becomeren ze zich niet. Al wat het Woord tot hen zegt, vergeten ze en slaan het in den wind.

Tot God ze bezoekt met strenge oordeelen. Dan herinneren ze zich de beloften. Ook dan bekeeren ze zich niet met boete over hun wijken, maar alleen de belofte lokt hen aan.

Het is tevergeefs. Wie God zelf niet boetend zoekt in de oordeelen; wie ook dan nog geen boeteling wordt, die met berouw wederkeert tot den God, dien hij vergeten en verlaten had — ja, die zal outwaren, dat God hem niet vergeten heeft, maar anders, dan hij had gehoopt. Dan wordt de zondaar gewaar, dat de Heere ook rechtvaardig is. En als het oordeel komt, wat zal dan die zondaar anders doen, dan zeggen: de Heer is recht in al Zijn weg en werk?

Zalig, wie het nu nog leert opmerken, als Gods hand bezoekt met tijdelijke plagen. Zalig, als die stem van des Heeren straffende gerechtigheid nu nog wordt verstaan. Eer het te laat is, en het onbekeerde wegglijdt in eeuwigen nacht, waarover geen dagernaad rijzen zal. Waar niets is te zingen, dan de psalm der vertwijfeling: de Heer is recht in al Zijn weg en werk.

Misschien leest dit woord een bondeling, die zich nog met waren harte niet bekeerde; die nog hemelijk de zonde liefheeft en dient. De Heere leere dien dolende nu nog erkennen in de slaande hand Gods recht, en leere hem vragen om genade. Want in Jezus Christus vergeeft Hij menigvuldig.

C. B.

## KERKELIJK LEVEN.

### Modernistische Geloofsbelijdenis. IX.

Stellig niet zonder opzet keert Dr Hooykaas in zijn modernistische geloofsbelijdenis den aanhef der oude Christelijke geloofsbelijdenis om.

In het apostolische symbool spreekt de Christelijke kerk aller eeuwen het uit: Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.

Eerst alzoo het geloof in God als Vader, daarna het geloof in Hem als Schepper.

Doch Dr Hooykaas zet voorop het geloof in God onzen Schepper, daarna noemt hij God „onzen hemelschen Vader“.

Die omkeering der volgorde is niet zoo weinig betekenend als zij wellicht schijnt.

Zij verraadt een geheel andere Godsbeschouwing. Volgens ons is God Vader al ware er nooit een schepping geweest.

Hij is en blijft de eeuwige Vader van den Zoon. Maar voor Dr Hooykaas is Hij eerst door de schepping van den mensch Vader geworden.

Evenmin als het oude modernisme en het rechtsmodernisme wil ook Dr Hooykaas van de eeuwige Drieëenheid Gods weten.

Die loochening van de Drieëenheid is oorzaak, dat hij God slechts kent als Vader van den mensch.

Of, gelijk hijzelf schrijft: „Onze Hemelsche Vader. Dit is de poëtisch-evangelische aanduiding van het geloof in Gods natuurlijke liefde ten menschen opzichte“.

Vader is voor hem slechts een andere naam voor Schepper.

De Vadersnaam duidt alleen op een andere verhouding.

„Wij gelooven in de eidelooze gulheid Zijner macht, die zichzelf herschept en onderduiken wil in ons wezen, die wonen wil in ons stoffelijk bestaan“.

Van de oude belijdenis, dat Christus alleen de natuurlijke Zoon van God is, maar dat wij om Zynentwil tot kinderen Gods zijn aangenomen, blijft bij hem slechts een gering restant over.

Het is op modernistisch standpunt niet zoo, dat wij aan Christus ons kindschap hebben te danken.

Over de aanneming tot kinderen wordt hier gezwegen.

Dat kindschap Gods in Christus is niet een zaak van zijn, maar van kennen.

Zoo zegt hij: „Hiermede is niet voorbijgezien onze onthuisering Gods door de zonde; slechts in 'theeld van den Christus ziet de wereld de verwerkelijking van Gods bedoelen met den mensch. Maar in onzen eigen aanleg weten wij ons allen reeds de troebele dragers van den eeuwigen klaren Godsgeest; zoodat onze betrekking tot het Opperwezen niet beter kan uitgedrukt worden dan in de verhouding „van kind tot vader“, onze verhouding tot onze medemenschen niet beter dan in den term van „broeders en zusters“.

In dit opzicht is het modernisme niets veranderd.

Christus verkondigde, dat alleen die Zijn broeders waren, die doen den wil Zijns Vaders, die in de hemelen is.

Maar het modernisme verklaart alle menschen tot broeders, onverschillig of zij zich om den wil Gods bekommeren of niet.

Christus zelf maakte scheiding.

Het modernisme is ruimer dan Christus. Het wil de scheidslijn tusschen vijanden en kinderen Gods niet zien.

Het is nog ruimer dan het humanistische: „Alle Menschen werden Brader“, alle menschen zullen straks broeders zijn.

Neen, zoo korrigeert het, zij zijn nu reeds broeders.

Het christelijk element heeft daardoor plaats moeten maken voor het hyperhumanistische.

Zeker, Dr Hooykaas wil niet voorbij zien „onze onthuisering Gods door de zonde“. Zoodra „met de geestelijke inwoning van God in ons, onze eigen medewerking vereischt en geboden is, wordt de mensch zich meteen bewust van een lektort in deze medewerking, van schuld, ja zelfs van zijn bittere versmading Gods, doordat hij niet gewillig en trouw God in zijn ziel bewaart, maar verloor Hem ontrouw is en Zijne inwonende majesteit door wereldschheid en eigenzinnigheid schendt“.

Dat is voor een modernist vrij sterk uitgedrukt.

En toch, hoe blijft hier achterwege het woord, dat de zondaar moet spreken wil hij zich als kind van God openbaren: ik was dood in de misdaden en in de zonden en ik ware voor eeuwig verloren, had Christus mij niet gekocht met Zijn bloed.

Neen, de modernist, ook al laat hij zich nog zoo streng over de zonde uit, komt over haar gemakkelijk heen.

Immers, zoo belijdt hij, als wij Hem ontrouw zijn, dan „wordt ook in Gods vaderlijke op ontroerende wijze iets nieuws openbaar“.

Dat nieuwe wordt door Dr Hooykaas uitgesproken in „de achtste geloofsverzekering“.

Op het geloof in God als onzen Schepper en als onzen hemelschen Vader laat hij volgen „het geloof in Gods trouw“.

En waarin bestaat die trouw?

Dat Hij Zijn eniggeboren Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem overgegeven tot den dood, ja tot den dood des kruises?

Volstrekt niet.

Roemen in het kruis — dat doet Dr Hooykaas niet.

Zelfs staat hij daarin bij andere modernisten achter, dat hij in de toelichting op zijn geloofsbelijdenis geen plaats, hoe klein ook, inruimt voor het kruis.

Misschien mag dat ook geen „achterstaam“ heeten.

Neemt men in aanmerking hoe er soms in de modernistische literatuur met het kruis van Christus wordt gesold, dan kan men het zelfs als een voordeel beschouwen, dat Dr Hooykaas daaraan niet meedoelt.

Dat is ons bij nadere bezinning nog liever.

Het bespaart ons pijn.

Gods trouw bestaat voor Dr Hooykaas in iets anders, n.l. in Gods vergevende liefde. „Niet als toekomstbelofte maar als feit in het heden beleven wij menschen haar, als een Trouw, die niet aflaat waar wij wel aflaten, die zich niet afwendt, waar wij wel ons afwenden, als een Bereidheid om ten allen tijde de banden, die wij eigenzinnig afbraken, weer aan te knopen en de brug van onze Gods-gemeenschap weer te bouwen.“

Dat alles gaat buiten de zelfofferande van Christus om.

Gods trouw is... een door de vingers zien.

Tot dit uitgangspunt keert het modernisme, in zoover het nog van zonde wil hooren, altijd weer terug.

Het modernisme is ons waarlijk, al gebruikt het thans termen als zonde en genade, gerechtigheid en oordeel, geen stap genaderd.

Het heeft alleen een meer pessimistischen kijk op den mensch verkregen.

Maar daardoor komt het oas welbeschouwd niet in het geveel.

Onze blik op den mensch is geen gevolg van pessimisme of optimisme.

Pessimisme en optimisme maken ten deze weinig verschil.

Want pessimisme is ten slotte niets anders dan teleurgesteld optimisme.

Het blijft in den grond der zaak optimisme, maar een optimisme, dat zich niet uitleven kan.

Onze beschouwing van den mensch heeft niet zulk een bespiegeling niets te maken.

Zij is vrucht van geloof.

Wie niet bezit het geloof in Christus als den Zaligmaker der wereld, kan de zonde niet in al haar gruwelijkheid aanvaarden, kan de totale verdorvenheid van den mensch en zijn onmacht tot het goede niet toestemmen, kan de Middelaars-beteekenis van den Heiland niet vatten.

Pessimisme noch optimisme zijn van dit geloof het voorportaal.

Ook ten aanzien van de heilsfeiten valt er bij het modernisme geen vooruitgang te konstateeren.

Zeker, Dr Hooykaas zoekt zijn kracht niet in ruwe ontdekking van wat de kerk van de eerste eeuwen aan als haar geloof beleed.

Hij heeft er geen behagen in te spreken van de legende der bovennatuurlijke geboorte van Christus. Hij brengt het geloof in God als hemelschen Vader in verband met Christus en zegt dan: „In de verhalen van Kerstmis zien wij deze geestelijke toenadering van God tot de menschenwereld op klassieke wijze uitgebeeld“.

Dat klinkt aangenamer dan het gesclammer over de Christus-mythe. De kerstverhalen klassieke uitbeelding! Het hoort minder kwetsend aan. Wij kunnen dat in zekeren zin waardeeren. Maar van alle inkleeding ontdaan, wat blijft er dan van over? Erkenning van het Kerstwonder? In het geheel niet. Juist het tegendeel ervan.

Zoo ook met Paschen. Volgens Dr Hooykaas

beleven wij Deze verha

heid“ uit

zelf ten sj

de booshe

en dat wij

Hier gelc

aan als

Paschdag

beter dan

in deze kl

modernist

der de ha

met roof

den moker

hand in es

aan. Doch

Hemelve

het hem

de verha

ding“ aan

Men kan

sieke uitb

een inhon

Als Dr H

onze Heer

„Doordat

God, word

dan werkt

van Pinski

De term

„symbool

Maar he

goed door

De Heili

Evenals

Het mod

daanlever

Zelfs he

geven, dat

Mits me

te verwise

met: we z

Het uite

Het inne

Het acce

sche kleed

Gemoeds

Wat den

ziging ond

Maar wa

Wij zouc

artikelen

toonon.

Wij zien

De toeli

leken bij

Het eers

zijn „zielk

punten het

beelding“

Het mod

belijden.

Wij wijte

struktie.

De opste

en zijn

isme toe.

Een We

men in de

De twee

paarden.

In een

— Het dia

Onze T

week ha

Het wa

De Kam

na den ap

Vlaggen

Het war

geestdrift

Feestgan

Wanklan

Er werd

teekenis,

de de vijf

kerk en v

Eenparig

die in een

logische

sinds dien

Mij was

Faculteit

leest te v

De wens

neem ik h

Onze Ge

welke zij

— Jaarbo

Het jaar

Onderwijs

maand uit

nieuwen

De lotg

versiteit

Een bijz